

Tóth István György:

A magyarországi török építkezés forrásaihoz: a kanizsai vár házainak összeírása (1690)

1690. április 13-án véget ért a kanizsai vár ostroma, a török helyőrség szabad elvonulás fejében feladta a várat, és Kanizsa, a Dél-Dunántúl egyik legerősebb vára 90 évi török uralom után ismét magyar kézre került.¹ A visszafoglalt vár első parancsnoka az ostromló sereg egyik vezére, Batthyány II. Ádám ezredes, Dunán innen főkapitány, a későbbi horvát bán lett.² Batthyány összeíratta a várban talált török ágyúkat, puskákat, fegyvereket. Ezt az érdekes lajstromot még a múlt század végén közzétette a Hadtörténelmi Közlemények.³ Ugyancsak összeíratta azonban az új parancsnok a várban található házakat is, ezzel feltehetően a várőrség elszállásolásáról akart gondoskodni. A fontos forrás, kisszámú 17. századi házösszeírásainak egyike, a Batthyányak családi levéltárába, a gazdasági összeírások közé került és így mostanáig elkerülte a kutatók figyelmét. Ez az Országos Levéltárban, a herceg Batthyány család levéltárában a Kisebb összeírások sorozatában (P 1322. 84. rsz.), a 161. szám alatt őrzött, tizenegy folio oldalt elfoglaló, német nyelvű irat számba veszi az egyes házakat, az azon belül található helyiségeket, a házak becsértékét és a már megvásárolt épületek vételárát, új tulajdonosait. Az összeírás datálatlan, a rajta szereplő 1691—92-es évszám huszadik századi kéztől, feltehetően a Batthyány család levéltárosától, Iványi Bélától származik. Az irat a datáláshoz közvetlen fogódzót nem ad, mégis valószínű, hogy 1690-ben keletkezett, közvetlenül a visszafoglalás után. A vár parancsnoka ugyanis még „Herr Graf Battyani”, márpedig ő nem sokkal a visszafoglalás után lemondott tisztéről.⁴

A város új lakói, a házak vásárlói részben az ostromló sereg tagjai közül kerültek ki: tisztek, katonák, és több helyen összeírtak megkeresztelkedett törököket is, ami szintén arra mutat, hogy nem sokkal a visszafoglalás után járhatták be a várat a lajstrom készítői. Az összeírók még meszet találtak Kanizsán,⁵ mindez valószínűsíti, hogy akárcsak a hadiszerek számbavételére, a lakóépületek felmérésére is közvetlenül a győztes ostrom után került sor.

Forrásunk címe nem fogalmaz egyértelműen, nem teljesen világos, hogy csak a vár, azaz a belsőváros épületeit írták össze, vagy pedig a külsőváros, vagy Rácváros, török nevén a Topráklik külváros házait is számba vették-e, hiszen a cím: „Inventir unndt Beschreibung deren in der Vertung Canisa befindlichen Häusseren” érthető lenne mind a két városrésze is. Az említett meszet azonban a 35. szám alatt található, tehát a külsőváros épületeit csak a lista végén feltüntetett házak között sejtethetnénk. A kérdést azonban eldönti, hogy Batthyány Ádám, a városparancsnok a 126. számú, emeletes házat foglalta le magának, márpedig joggal tehetjük fel, hogy a vár parancsnoka magában a várban lakott.

Bár Kanizsa ostromára nem annyira a pusztító rohamok, mint inkább a hosszas kiéheztetés, a „blokada” volt a jellemző, a várost persze ágyúzták is, erre utal a sok elpusztult tető a várban, és így feltehető, hogy a külső város épületei a hosszas ostrom alatt romba dőltek és nem volt érdemes összeírni őket.

A házösszeírás értékelését nagy mértékben megnehezíti, hogy nem tartalmaz utcanevet, nem írja meg milyen sorrendben haladva adtak sorszámot az egyes házaknak. Mivel utcák és terek nem szerepelnek benne, csak az egyházi épületek alapján tájékozódhatunk valamelyest. A lokalizálást azonban nagyon megnehezíti, sőt szinte lehetetlenné teszi, hogy 1702-ben Lipót császár rendelkezése Kanizsa várát, azaz a most leírt területet teljesen lerombolták, így a város mai térképe nyomokban sem tükrözi a 17. századi állapotot.⁶ A vár köveit széthordták, újabb épületeket emeltek belőlük, majd a maradékot utcakövezésre használták. Később az egykori várterület fölé gyárak épültek. Forrásunk nem szól a pasa palotájáról. Evlia Cselebi szokás szerint túlzó leírása szerint hetven-nyolcvan szobából állt, számos kilátó tornyocskával, melyek közül „az egyiket Szihráb Mohamed pasa tornyának mondják, nagyon díszes.”⁷ Ezt a palotát nem kellett összeírni, megbecsülni, mert nem akarták eladni, vagy ide katonákat beszállásolni, és lehetséges az is, hogy az

ostrom alatt megrongálódott vagy leégett, hiszen Evlia Cselebi mint „egészen fából épült” palotát írja le.⁸

Különösen kidomborodnak a kanizsai vár épületeinek jellegzetességei, ha összevetjük forrásunkat két másik dél-dunántúli város 17. századi házösszeírásával. Körmenđ oppidum házait 1649-ben íratta össze a földesúr, egyben „a Kanizsa ellen vetett végek” kapitánya, Batthyány I. Ádám, a Kanizsát visszafoglaló hasonló nevű hadvezér nagyapja.⁹ Éppen mivel a Kanizsáról portyázó törökök rablásai mind jobban fenyegették a vidéket, a földesúr a mezővárost a következő évben, 1650-ben kelt privilégiumával hajdúvárossá alakította át, azaz a lakosokat felszabadította a jobbágyi szolgáltatások alól, amennyiben vállalták a fegyveres szolgálatot Batthyány seregében. Ugyanakkor azonban Batthyány nem tűrt tovább „polgárokat”, azaz civileket Körmenđen. El kellett hagyniuk a várost, mert az ő helyükre is harcoló katonákat, hajdúkat akart családostól telepíteni.¹⁰ Ezért volt szüksége a földesúrnak a házak összeírására: a kiküldött tisztartók házról házra járva számba vették a szobákat, konyhákat, kamrákat, felmérték az istállókat és azt is, hogy melyik házhoz mekkora telek tartozik. Ez a magyar nyelvű házösszeírás régóta ismert a kutatók között. Iványi Béla, a Batthyány család levéltárosa említi Körmenđ történetéről szóló könyvében,¹¹ Zimányi Vera a szomszédos Batthyány-uradalmak társadalmáról írt monográfiáiban analógiaként felhasználta,¹² 1967-ben pedig Ila Bálint kiadta. Ez a kiadás azonban egyrészt zavaró sajtóhibákat tartalmaz, másrészt Ila úgy értelmezte a forrást, hogy ebben csak a parasztok házai szerepelnek a katonák, mesteremberek és kereskedők házai nélkül, pedig a lajstrom valójában minden körmenđi házat felsorol.¹³

Szentmihályi Imre, a korán elhunyt kitűnő néprajzkutató nemcsak újból, immár hibák nélkül közzétette az összeírás szövegét, hanem külön könyvben is feltárta néprajzi vonatkozásait. Ez a gazdag és árnyalt néprajzi elemzés azonban nem társult a házak lakói, a társadalom hasonlóan pontos feltárásával. Körmenđ társadalmára ugyanis a 17. században pontosan az volt a jellemző, hogy a jobbágyi telekrendszer felbomlott. A telken kívül bírt szabad, korabeli kifejezéssel „örök” földek nem kevésbé fontosak voltak, mint a telki földek, és a teleknagysághoz immár nem kötődtek tényleges társadalmi kategóriák. Ezenkívül a végvári állapot, a hajdúszabadság egy széles, a nemesek és a jobbágyok közötti szabados-réteget hozott létre. Mivel viszont elemzésében Szentmihályi ezekkel a kategóriákkal (zsellér, féltelkes, stb.) dolgozik, úgy gondolom, nem sikerült megragadnia a körmenđi társadalom rétegeit. A szerző ezt maga is jó érzékkel vette észre, feloldani

azonban nem tudta az ellentmondást, ezért kellett túl merev csoportjait elemezve megállapítania: „itt fejtetőn állanak a szabályok”, „a kép még zavarosabbá vált”, „teljes a káosz.”¹⁴

A harmadik házösszeírás, Pécs városának 1687. évi „inventatioja”, jó ideje ismert. Petrovics Ede 1969-ben adta ki a Baranya megyei Levéltár évkönyvében ezt az Országos Levéltárban, az „Urbaria et Conscriptioes” sorozatban található latin nyelvű összeírást, magyar fordítással és részletes elemző tanulmánnyal.¹⁵ A kiadásban csak a belváros házai szerepelnek, és az összeírók ezek közül is csak az első százban tüntették fel a helyiségeket, adták meg a becserítéket, utána buzgal-muk alább hagyott és megelégedtek a sommás leírásokkal.

A három vizsgált város közti szintkülönbség tükröződött mind a házak és az emeletek számában, mind a házak nagyságában. Pécs belvárosában 363 romos vagy ép házat sorol fel az összeírás. Nagykanizsa és Körmenđ belvárosa ennél nagyságrenddel kisebb: 148 ház állt a körmenđi palánkon belül, a belső városban, míg a kanizsai várban 187 házat vagy házhelyet írtak össze, itt azonban a teljesen elpusztult házaknak még a helyét sem tüntették fel. Körmenđ teljesen földszintes mezőváros: emeletes házat itt nem találunk, csak a vár, a templom és a talán középkori eredetű, erősen romos lakótorony emelkedett ki a földszintes házak erdejéből. Pécsen az összeírt száz házból négy volt emeletes (duarum contignationum), valószínű azonban, hogy az emeletek számát nem mindenhol tüntették fel, 1695-ben ugyanis már két kétemeletes és kilencven egyemeletes házat írtak össze. Kanizsán a 169 házból 38 emeletes volt (Zwey Stöckh), és további nyolc földszintes háznak voltak kamrái az emeleten. Ez egyrészt a törökök építési stílusára, az emeletes, felül kiugró faházakra utal, másrészt a szűk várfalak és az ingovány közé szorított belsővárosban csak felfelé terjeszkedhettek a lakóépületek. A három város közti nagyságrendi különbség az egy-egy házra jutó lakóhelyiségek számában is kifejeződött. A pécsi 100 részletesen összeírt házból 26 volt egyszobás, 19 kétszobás, 17 háromszobás, 13 négy vagy több szobából állt, ám huszonöt-nél nem írták össze a helyiségek számát. Kanizsán 65 egyszobás, ugyanannyi, 65 kétszobás, 14 háromszobás és 11 négyszobás házat találunk, a kamrákat, boltokat és istállókat nem beszámítva. Kanizsa négy legnagyobb házából kettőben öt-öt, egyben pedig hat, illetve hét szobát számláltak össze. Ha pedig a szobákat, konyhákat és kamrákat együttesen számoljuk, akkor Kanizsán 5,6 helyiség átlagosan egy lakóháza. Itt Körmenđen az egy füstös, s egy kályhás szoba volt az általános. Láttuk, csak néhány kiemelkedően gazdag csa-

ládának volt ennél több szobája. Volt azonban sok, csak füstösszobából (lakókonyhából) álló ház is, főleg a külvárosban. Nemcsak a püspöki város, Pécs, de Kanizsa is sokkal városiasabb volt tehát, mint a „nem is igazi város, csak naggyá nőtt falu”, Körömend.¹⁶

A házak építőanyagára a körmendi házösszeírás semmiféle utalást sem tartalmaz, erre csak a korabeli levelekből következtethetünk. Az elpusztult házak helyén, írták, „egy szál karó sincsen”, ezért az újjáépítéshez fát kérnek, a javításhoz vesszőt vágta. Fonott sövényfalú házak lehettek ezek, amelyeket „sározni kellett”, akár csak a körmendi major épületeit. A házakat zsupp fedhette, hiszen azt írják, hogy olyan sűrűn állnak egymás mellett, hogy „az üstökük a házaknak egybeér”.¹⁷ Csak a pincék épültek téglából — a külső városban három, a belső városban kilenc házhoz tartozott pince, ebből négyhez kettő is. 1652-ben egy külsővárosi pincét feltörték, a tolvajnak „az csákányát is hozták osztán oda, a csákánnak az foka téglás volt, kívül az reteszt tekerte”.¹⁸ A leggazdagabb körmendi nemesi házakra analógiát adhat a szomszédos faluban, Molnaszecsődön álló Petres-ház. Petres György nagyvagyonú nemes tisztartó volt, a halála után összeírt házában az öreg szoba egyik ajtaja az udvarra nyílt, a másik egy oldalkamrácskába, amelyből „nyílik egy kis szükséges hajlék, vagy secretum”, azaz árnyékszék. A nagyszoba mellett egy nagy és egy kis konyha állt, ez utóbbi fölött a tűzfogó boltozat már ledőlt. A nagyszoba, a nagyobbik konyha és a mellette álló kis kamra tölgyfa boronafákból, összekapcsolt falakkal, fenyődeszka padlással épült, a kisebbik szoba és a másik kamra viszont csak sövényből font tapaszos fallal, tölgyfapadlással. Mindent zsupptető fedett. Az istálló fenyőfaboronából készült. A nagy pajta falai talpfákra agyagozott sövényből épültek, míg a két pajtafia csak földre épített, sározatlan sövényből készült. Ezeket is mind zsupp fedte. Csak a tornából nyíló pince épült kőboltozattal.¹⁹

A körmendi nemesi házakat e falusi ház mintájára képzelhetjük el, de ez csak feltételezés. Milyen lehetett a többi ház? A szomszédos horvát falvak, Harasztifalu és Horvátnádajla lakói részben fából, legnagyobb részt azonban agyaggal tapasztott vesszősövényből építettek kápolnát. Ha Isten háza ilyen szerény kivitelben készült, legfeljebb hasonló házak állhattak a falvakban, és a mezőváros külvárosában.

Pécsett kőből, fából, sövényből írt házakat egyaránt összeírtak. Sok ház alul kőből, felül sövényből készült, valószínűleg a törökkor előtti, itt talált házakat építették át a hódítók. Kanizsán — mint a forrás bevezetője elmondja — a házak tisztán fából épültek, alig lehetett bennük egy téglát vagy más követ találni. Az összeomlott há-

zak építőanyagként valóban csak a fát becsülik fel és adják el.

Jól összevethető Kanizsa és Pécs házainak becsértéke, hiszen mindkettőt nagyjából egy időben, közvetlenül a török kiűzése után írták össze. Körömeden a házak értékét nem ismerjük, erre nem fordítottak gondot, hiszen nem eladni akarták a házakat, hanem abba hajdúcsaládokat telepíteni. Pécsett és Kanizsán azonban minden egyes házat megbecsültek, sőt Kanizsán a teljes romba dőlt épületek 2—5 forintot érő faanyagát is felértékelték. Ha összevetjük a házak becsértékét, kitűnik, hogy a pécsi házak sokkal értékesebbek voltak, ami érthető, hiszen Pécs igazi város, civitas volt, és ráadásul itt csak a belváros egy részét mérték fel részletesen.

Házak értéke	Kanizsa 1690	Pécs 1687
0— 50 forint	141 ház (83,4 ⁰ /o)	55 ház (59,1 ⁰ /o)
51—100 forint	25 ház (14,8 ⁰ /o)	18 ház (30,1 ⁰ /o)
101—150 forint	2 ház (1,1 ⁰ /o)	7 ház (7,5 ⁰ /o)
151— forint	1 ház (0,6 ⁰ /o)	3 ház (3,2 ⁰ /o)
	169	93

Ezek a becsértékek jóval a tényleges forgalmi érték alatt maradtak. Ellentétben a pécsi házösszeírással, Kanizsán nemcsak a becsült értékeket tüntették fel, de a tényleges vételárat, sőt a mi szempontunkból most érdektelen foglaló összegét is. 57 kanizsai ház esetében ismerjük mind a vételárat, mind a becsült összeget és hét kivételével valamennyi drágábban kelt el, mint amennyire első alkalommal taksálták. Nyilván az ostromló sereghez tartozott Johann Lenz ágyúmester (Pixenmeister), ezért egy igen szép, emeletes épületért az eredeti ár, nyolcvan forint helyett csak a felét fizette. Feltehetően ugyanezért adott az egyik emeletes házat megvásárló élelmezési biztos 60 helyett mindössze 16 forintot, és ezért juthatott féláron egy szép épülethez Miglio báró szakácsa is. Egy esetben az összedőlt ház három forintra értékelt faanyagáért a vevő pontosan annyit, három forintot tett le. Nagy adminisztrátor uram tisztsége magyarázza e jó vételt, és valószínűleg azonos vele Nagy Péter, aki egy emeletes házáért a becsült tizenöt forint helyett csak tizet adott. Szintén az árán, alig öt forinton kelt el egy földszintes ház, amelyet „Reczay vidua”, feltehetően egy magyar vitéz özvegye vett meg, ezért volt oly alacsony a vételár. Nyilván nem üzleti szempontok vezették az eladókat, amikor a szegényháznak kijelölt épületért a pálosok a becsérték felénél is kevesebbet fizettek. Adtak ezenkívül Kanizsán ingyen is házakat: így nem fizettek a szerzetesrendek tagjai, a jezsuiták, a ferencesek és másik házukért a pálosok. Természetesen ingyen kapták a szállásuknak kijelölt házakat az ostromló győztes sereg parancsnokai, így maga

Batthyány Ádám is, aki egy szép emeletes házat foglalt el, vagy a város legnagyobb és legtöbbször értékelt házába betelepülő „Hanns Feldhaubtmann”. Nem fizettek ezenkívül a keresztnényé lett törökök sem, akik valószínűleg eddigi házait tarthatták meg a valláscsere fejében.

A többi negyvenkilenc vevő azonban mind lényegesen többet adott a házakért, mint amennyire eredetileg azokat értékelték.

A vételár a becsérték százalékában:

(Kanizsa 1690.)

110—150 ⁰ / ₀	17 esetben
151—200 ⁰ / ₀	10 esetben
201—300 ⁰ / ₀	10 esetben
301— ⁰ / ₀	12 esetben

Tizenketten tehát több mint háromszoros árat fizettek, igaz itt csupán néhány forintos tételekért, 2—3 forintra értékelt romos házakért adták ki a becsérték négy-öttszörösét, egy esetben pedig épenséggel nyolcszorosát.

Szemmel láthatóan könnyebb volt vevőt találni a pár forintos, szegényes vagy romos házakra, mint Kanizsa legdrágább épületeire. Tizennégy házat becsültek 75 forintra többre az összeírók, és ezek közül csak egyet vett meg egy lakatosmester 170 forintért. Kettőt, mint láttuk, két parancsnok foglalt le magának, a többire viszont — legalábbis az összeírás időpontjáig — nem akadt vevő. Ezek a 75 forintra drágább házak kettő kivételével mind emeletesek voltak, és a városban belül elkülönül egy előkelő tömb, az összeírásban 93—101. sorszámú jelölt épületek, ahol 80—130 forintra értékelt épületek sorakoztak egymás mellett. Ezen az sem változtat, hogy közéjük ékelődött egy alig 20, illetve 25 forintra értékelt ház, hiszen ezek összeomlott tetejük miatt értek ilyen keveset. Sajnos topográfiai utalások hiányában nem kísérelhetjük meg ennek az előkelő tömbnek a lokalizálását.

Alig 26 évvel Kanizsa visszafoglalása és összeírásunk keletkezése előtt fordult meg Kanizsa várában a híres török világutazó, Evlia Cselebi, aki az ostromlott várat felszabadító török sereggel érkezett ide. 1660-ban hatalmas tűzvész pusztította el Kanizsa várát, és mivel Cselebi már az újjáépítés után járt ott, nagyjából az a kép tárulhatott szemei elé, amit 26 évvel később Batthyány Ádám összeírói láttak — azzal a különbséggel természetesen, hogy a hosszas ostrom, bármennyire is a körülzárt ellenség kiéheztetése bírta megadásra a török helyőrséget, nyilván jókora rombolást okozott a vár épületeiben. Evlia szerencsére igen részletes leírást hagyott ránk a várról, amelynek méreteit maga lépte le: „én szegény e várat saját lábammal mértem meg” írja. A mo-

csár közepén fekvő várat békához hasonlítja, amely négy lábával, azaz bástyájával, illetve mivel a vár ötszögű volt, nyilván a fejével is, a vízben fekszik.

Evlia részletesen leírja a vár falait, erődítéseit, majd a pasa palotáját és a házakat. Csak két börtön, a fürdő és a két várkapu, valamint a szultáni dzsámi minaretje épültek téglából, ezen kívül azonban más téglapépület nincs a városban, csupán faházak. A várfalakon belüli terület, írja, hat városrészre oszlik, és ezer darab egészen fából épült deszkatetejű ház van benne. Négy előkelőségnek van erkélyes háza. A házaknak nincs udvaruk, a földszinten található az istálló, a felső rész a cselédlakás, e fölött van a szelámlík (a férfiak lakrésze), a harmadik, sőt negyedik emeleten pedig a hárem. A vár kicsiny, és mivel igen tele van emberekkel, ezért szűk és cölöpökön álló házai vannak. Ezután Evlia a külső város épületeit írja le, mely öt városrészből állt. Itt ötszáz fegyverviselő bosnyák rájának volt háza, ezek is többnyire cölöpökre épült, két-háromemeletes, deszkaszindelyes tetejű, erkélyes házak.²⁰

Ha Evlia Cselebi színes leírását összevetjük a 26 évvel későbbi összeírás száraz adataival, akkor megállapíthatjuk: A török utazó számadatai, mint minden más leírása esetében, pusztán a szárnyaló fantázia termékei. Szerinte a várban ezer ház állt, míg az összeírók csak 187 házat vagy ház-helyet vettek számba — igaz ugyan, hogy a teljesen elpusztult házaknak a helyét sem tüntették fel, de ezekkel együtt is távol lehetett a házak száma ezertől, hiszen a feltétlenül jóval nagyobb Pécs belvárosában is csak 363 házat soroltak fel.

Elteltekintve azonban a számoktól, a leírás többi részletét igazolja a házösszeírás. Evlia arról ír, hogy a fürdő, a börtönök, a minaret és a kapuk kivételével minden épület fából készült, deszkatetűvel, és ez szinte rimel az összeírók szavaival (akik aligha forgatták Evlia útleírását): a házak török módra tiszta fából épültek, téglából vagy kő nélkül. A szűk várban emeletes házak épültek, írja a világutazó, és bár a három-négyemeletes házak csak az ő fantáziájában léteztek, valóban sok az emeletes épület. A házak négyötödéhez istálló is tartozott, pontosan úgy, ahogy Evlia leírja, és bár az összeírás nem mondja ki, hogy a házaknak nincsen udvaruk, erre lehet következtetni abból, hogy annál a szép háznál, amelyet Batthyány Ádám foglalt le magának, hozzáteszik a leírás végén: „und ein Hoff”, a zsúfolt városban ez lehetett tehát a kivétel. Ha tehát eltekintünk a számoktól és levonjuk a keleties túlzásokat, akkor megállapíthatjuk, hogy nemcsak igen találó leírást adott Evlia Cselebi Kanizsáról, de éles szemmel vette észre a város jellemző vonásait is.

Evlia azt írja, hogy a város nyugati kapujánál, a Bécsi kapunál vannak mind a mesteremberek,

ebben csársiban, azaz üzletnegyedben a főút két oldalán ötven bolt található. Ha az ötvenes számot Evlia többi számadataihoz hasonlóan pusztán a „sok” szinonimájának tekintjük, akkor feltételezhetjük, hogy az összeírók itt, a Bécsi kapunál kezdték el a város felmérését és ugyanoda tértek vissza.

Mindössze öt háznál írtak össze ugyanis boltot, és ezek közül kettő, 2—2 bolttal az összeírás elején (1., 2. számú házak), illetve nem kevesebb, mint 7 bolttal a legvégén (180. szám) volt.

Nagykanizsa német nyelvű összeírói bevezetőjükben felhívják az olvasók figyelmét arra, hogy ezek a házak nem német módra készültek (nicht auf deutsch Manier), hanem szűk, sötét házak, amelyek török módra (auf turkische Manier) tiszta fából épültek. Nagy Lajos, aki Pest városának ugyanebből az időből, a visszafoglalás utánról származó összeírásait elemezte, rámutatott arra, hogy a magyarországi építkezéshez nem szokott,

Németországból jött kamarai hivatalnokok könnyen töröknek nézték a magyar paticsfalú építményeket. A pesti összeírás valóban feltűntet ilyen házakat: „domus antiquae turcicae structurae ex ligno et luto”, azaz régi török építésű, fából és agyagból készült házakat, de egy most épülő házról ugyanígy ír: az új tulajdonos „incipit struere domum ex sepibus et luto”, vagyis paticsfalú házat kezdett el építeni.²¹

Kanizsa esetében azonban mégis valószínű, hogy valóban török építkezéssel van dolgunk, hiszen 1660-ban a vár szinte teljesen leégett, és ezután építették újra a törökök. Ha tehát a körmendi házösszeírás a Délnyugat-Dunántúl magyar mezővárosainak házairól ad egyedülállóan részletes képet, Pécssett pedig a középkori magyar városra ráépülő török házakat találunk, akkor a kanizsai házösszeírás érdekessége éppen abban rejlik, hogy a magyarországi török építkezésről, annak jellegzetességeiről tudósít.

Jegyzetek:

¹ Magyarország hadtörténete I. Főszerkesztő: Liptai Ervin. Bp. 1984. 328.

Barbarits Lajos: Nagykanizsa. (Magyar városok monográfiája) IV. Budapest, 1929. 20—22.

² V. Molnár László: Kanizsa vára. Budapest, 1987. 140—146.

Balogh János: Nagy-Kanizsa város és vidékének hadtörténelmi múltja. Nagykanizsa, 1897.

Cennerné Wilhelmb Gizella. A kanizsai vár metszet-ábrázolásainak típusai. A nagykanizsai Thury György Múzeum jubileumi emlékkönyve. Nagykanizsa, 1972. 69—82.

³ Zimányi Vera: A herceg Batthyány család levéltára. Budapest, 1962.

Barbarits Lajos i. m. 21.

⁴ Szepessy Ferenc: Kanizsa hadi felszerelése a töröktől való visszavétele után. Hadtörténelmi Közlemények, 1892. 422.

⁵ V. Molnár i. m. 147.

⁶ Magyar Országos Levéltár (OL) P 1322. Batthyány család levéltára (B. cs.) 84. rsz. No. 161. 53. szám. Vö. OL P 1313. B. cs. Török iratok 249. rsz. No. 420. és 443. Az összeíró a 102. ház után tévedésből 96-tal újrazedte a számozást, ezeket a házakat mint 96/a. stb. jelölte.

⁷ Barbarits i. m. 24. Molnár i. m. 148—153.

Holovics Flórián: Mi minden kellett Kanizsa várának lerombolásához? Műemlékvédelem 1969. 160. Barbarits Lajos szerint (Barbarits i. m. 234) a jezsuiták és a ferencesek, bár templomuk nem volt a török megszállás alatt is működtek Kanizsán. Bizonyára sokszor feltűntek a pécsi jezsuita misszióból és a Dráván túli ferences rendházakból érkező szerzetesek, de amikor 1657. június 11-én Benlich Máté belgrádi püspök, bosnyák ferences szerzetes vizitációs körútja során felkereste Kanizsát, papot nem talált. A külsővárosban, (nel borge della città) sok keresztény üdvözölte, akik megértették prédiká-

cióját, tehát bosnyákok voltak — ez megfelel Evlia Cselebi leírásának a külsőváros lakóiról. Templom és pap azonban nem volt Kanizsán, hanem a náncicei bosnyák ferences rendházból igyekeztek gondoskodni az itteni hívőkről, illetve a közeli Határól (ezt Nagyatáddal azonosíthatjuk) járt ki a plébános, aki Kanizsán a házaknál és a kerteken misézett. (Archivio di Sacra Congregazione de Propaganda Fide, Róma, Bosnia Miscellanea, Vol. 1. La visita del vescovo di Belgradi... fol 91.). Kiadása: Borsa Iván—Tóth István György: Benlich Máté canonica visitatioja a török hódoltságban, Levéltári közlemények (sajtó alatt).

⁸ Evlia Cselebi török világutazó magyarországi utazásai 1660—1664. Fordította: Karácson Imre. Bevezette: Fodor Pál. Budapest, 1985. 566.

⁹ Uo.

¹⁰ MOL P 1313. B. cs. Majoratus, Ladula 1. No. 38—B.

¹¹ MOL P 1313. B. cs. Majoratus, Ladula 1. No. 40. és Uo. Acta Antiqua, Ladula 6. No. 72.

Kiadásai:

Iványi Béla: Képek Körmend múltjából (Függelék: Körmend múltjára vonatkozó magyar nyelvű oklevelek és levelek), Körmend, 1943. 149. és

Zimányi Vera: Adatok a dunántúli hajdúk történetéhez. Századok 94/1960/294—296.

¹² Iványi i. m. 52.

¹³ Zimányi Vera: A rohonc-szalonaki uradalom és jobbagsága Budapest, 1968. 104. Uő: Der Bauernstand der Herrschaft Güssing im 16. und 17. Jahrhundert. Eisenstadt 1962. (Burgenländische Forschungen 46), Uő: Magyarország az európai gazdaságban, 1600—1650. Budapest, 1976. 87.

¹⁴ Ila Bálint: Körmend város 1649. évi összeírása Ethnographia LXXVIII. (1967.) 556—558.

¹⁵ Szentmihályi Imre: Körmend települése és népi építkezése a XVII. század derekán. I—II. Körmend, 1980. az idézetek: I. kötet, 89.1. Körmend társadal-

mára: Iványi Béla i. m. és Tóth István György: A körmendi uradalom társadalma a XVII. században. Agrártörténeti Szemle, 1983. 3—4. 327—391.

¹⁵ Petrovich Ede: Pécs utcái és házai 1687-ben. Baranyai Helytörténetírás. A Baranya Megyei Levéltár évkönyve. Pécs, 1969. 193—217.

¹⁶ Az idézet: Zimányi Vera: A rohonc-szalonaki... 104.

¹⁷ OL P 1314. B. cs. Missiles 48089. 48122. 33793. 48116. 33911. szám.

¹⁸ Uo. 33849. szám.

¹⁹ OL P 1313. B. cs. Majoratus, Ladula 2. No. 4. és 5. Szeremleiana, vö. Uo. No. 33—36. Petresiana.

²⁰ Evlia Cselebi i. m. 562—571. Az itt említett „ilyen

néven ismeretlen” Kemencvárt azonosíthatjuk Kéménd várával. (Uo. 562.)

²¹ Nagy Lajos: Budapest története 1686—1790. In: Budapest története a török kiűzésétől a márciusi forradalomig. Szerkesztő: Kosáry Domokos. Budapest, 1975. 49.

Fekete Lajos—Nagy Lajos: Budapest története a török korban. In: Budapest története a későbbi középkorban és a török hódoltság idején. Szerkesztő: Kosáry Domokos, Gerevich László Budapest, 1975. 364.

Nagy Lajos: Pest város XVII. századi topográfiájának forrásai. Tanulmányok Budapest múltjából. XIV. Budapest, 1961. 173. 207.

Zu den Quellen türkischer Architektur in Ungarn: Das Register der Häuser der Burg von Kanizsa (1690)

1690 wurde, nach 90jähriger türkischer Herrschaft, eine der stärksten Burgen Südtransdanubiens Kanizsa, durch die christlichen Armeen befreit. Einer der Befehlshaber der Belagerungsarmee war Ádám Batthyány. In dessen Familienarchiv gelang es, das Register der Häuser der Burg von Kanizsa zu finden, welches hier vollständig veröffentlicht wird. Das Register wurde kurz nach der Belagerung 1690 verfertigt und beinhaltet nur die Gebäude innerhalb der Burg. Es ist mit den Registern zweier südtransdanubischer Städte von 1687 bzw. 1649 zu vergleichen. Dabei fällt auf, dass Pécs eine richtige Stadt, Körmend dagegen nur ein gewachsenes grosses Dorf war.

Evlia Cselebi, ein türkischer Weltreisender, beschrieb Kanizsa 26 Jahre vor unserer Quelle. Beim Vergleich der Strassenbeschreibung und des Registers der Häuser wird deutlich, dass Evlias Zahlen östliche Übertreibungen waren, er jedoch die Gebäude der Stadt und deren Besonderheiten mit scharfem Auge betrachtete. 1660 brannte die Burg von Kanizsa nieder. Ihre türkischen Bewohner bauten sie vollständig neu. So ist das hier veröffentlichte Häuserregister mit seinen charakteristischen türkischen Etagenholzhäusern eine wichtige Quelle für türkische Architektur in Ungarn.

Tóth I. Gy.

Contribution to the sources of Turkish building in Hungary: The registration of the houses of Kanizsa castle (1690)

Kanizsa, one of the strongest castles in South-Transdanubia, was relieved in 1690, after 90 years of Turkish reign. One of the leaders of the besieging army was Ádám Batthyány. In his family archives we hit upon the registration of the houses of Kanizsa castle, that we publish here in its entirety. The registration was drawn up in 1690, soon after the siege and contains only the buildings of the inner ward. If we compare the registration with two other South-Transdanubian towns' (Pécs and Körmend, dating from 1687 respectively 1649) registrations of houses it appears that Pécs was a real town Kör-

mend on the other hand only a large village. Evlia Cselebi, the Turkish globe-trotter, described Kanizsa 26 years before our registration. If we compare the itinerary and the registration of houses it appears that, though Evlia's data are oriental overstatements, he keenly observed the buildings and the peculiarities of the town. In 1660 Kanizsa castle was destroyed by fire. Afterwards its Turkish inhabitants had entirely rebuilt it, this way our registration of houses with its two-stored Turkish frame buildings is an important source of the study of Turkish building.

Tóth I. Gy.

Inventir unndt Beschreibung deren in der Vestung Canisa erfindlich Häuseren

Praenotandum. 1°. dass man die in Grundt ruinirt undt schwehr oder gar nicht erhöhliche Häusser, auch deren Plätz nicht numerirt, und eingetragen habe. 2°. dass die eingetragen und numerirte Häuser nicht auf teitsch, sondern eng, finster, winckhlet unndt türkische Manier von puren Holz erbawet seindt. 3°. dass in denen Häuseren fast nicht ein Ziegl oder anderer Stein zu finden, und davonhero die Häuser und Gebäy nicht, wohl aber das zum Theill bawfällig, zum Theill aber annoch erhöhliche Holzwerckh zu consideriren, und folglich zu schätzen gewesen seye. Alss da ist sub numero sequenti.

- No. 1. Hat ein Stockh, zwey Zimmer, ein Kuchl, unten ein Cammer, 2 Kauffmanns Läden, ruinirtes Tach, geschätzt f. 15
- No. 2. Hat ein Stockh, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 2 Läden undt ganz ruinirtes Tach, gesch. f. 10
- No. 3. Hat ein Stockh, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, ruinirtes Tach, gesch. f. 8
- No. 4. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 3 Zimmer, 2 Kuchl, 1 Stallung(!) undt guettes Tach, gesch. f. 25
- No. 5. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Cammer, im anderten 1 Cammer, und guettes Tach, gesch. f. 20
- No. 6. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, guettes Tach, gesch. f. 25
- No. 7. Hat zwey Stöckh, im ersten 2 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, guettes Tach, gesch. f. 40
Michael Bissl Gartner 60. f. dar. 2. f.
- No. 8. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 1 Cammer, und guettes Tach, gesch. f. 30
Matthias Schlosser 45 f. dar. 30 Kr.
- No. 9. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, undt guettes Tach, geschätzt f. 30
Hans Wilhelmb Risel pro 50 f. dar. 3 f.
- No. 10. Hat ein Stockh, 2 Zimmer, 1 Kuchl, erhöhliches Tach, gesch. f. 25
- No. 11. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 1 Zimmer, 1 Cammer, ruinirtes Tach, gesch. f. 20
- No. 12. Hat zwey Stöckh, im ersten 2 Stallungen, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, im anderten 2 Zimmer, 2 Kuchl, guettes Tach, gesch. f. 70
Pichler Bordh 100 f. dar. 1 f. 30 Kr.
- No. 13. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer erhöhliches Tach, gesch. f. 36
- No. 14. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 2 Cammer, guettes Tach, gesch. f. 65
- No. 15. Hat zwey Stöckh, gesch. f. 80
- No. 16. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, guettes Tach, gesch. f. 20
- No. 17. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, guettes Tach, gesch. f. 30
- No. 18. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 2 Cammer, erhöhliches Tach, gesch. f. 20
- No. 19. Ist ruinirt, doch das Holz gesch. f. 10
- No. 20. Ist zum Theill ruinirt, gesch. f. 15
- No. 21. Ist sehr ruinirt, hat 2 Stöckh, gesch. f. 10
- No. 22. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, guettes Tach, gesch. f. 12
- No. 23. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, guettes Tach, besch. f. 17
- No. 24. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, oben 2 Cammer, guettes Tach, gesch. f. 35
- No. 25. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 3 Zimmer, 1 Kuchl, 2 Cammer, undt guettes Tach, gesch. f. 45
- No. 26. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, erhöhliches Tach, gesch. f. 12
- No. 27. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, oben 1 Cammer, und guettes Tach, gesch. f. 17
- No. 28. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 1 Zimmer, 1 Kuchl, und guettes Tach, gesch. f. 60
- No. 29. Hat 2 Stöckh, im ersten 1 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 1 Cammer, erhöhliches Tach, gesch. f. 12
wirdt abgebrochen zur Gässe.
- No. 30. Hat ein Stockh, 2 Stallungen, 4 Zimmer, 2 Kuchl, 1 Cammer, und ruinirtes Tach, gesch. f. 25
Franciscaner
- No. 31. Hat ein Zimmerl, 1 Kuchl, ruinirtes Tach, gesch. f. 2
Franciscaner
- No. 32. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, ruinirtes Tach, gesch. f. 12
Franciscaner
- No. 33. Hat 2 Stöckh, im ersten 1 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 1 Zimmer, 1 Kuchl, erhöhliches Tach, gesch. f. 15
Franciscaner
- No. 34. Hat 2 Stöckh, im ersten 1 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 1 Zimmer, 1 Kuchl, erhöhliches Tach, gesch. f. 15
Franciscaner
- No. 35. Ist ein wohlerbawte Moschea.
Franciscaner
- No. 36. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, erhöhliches Tach, gesch. f. 30
Sabudi Tischler Gesöll 45 f. dar. 2 f.
- No. 37. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, und guettes Tach, gesch. f. 22
- No. 38. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, und guettes Tach, gesch. f. 25
- No. 39. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, undt ruinirtes Tach, gesch. f. 15
- No. 40. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, erhöhliches Tach, gesch. f. 26
- No. 41. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, und erhöhliches Tach, gesch. f. 11
- No. 42. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, undt guettes Tach, gesch. f. 11
- No. 43. Hat ein Stockh, 1 Zimmer, 1 Kuchl, guettes Tach gesch. f. 12
- No. 44. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, und guettes Tach, gesch. f. 17
Franciscaner

- No. 45. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, und ein guettes Tach, gesch. f. 18
Franciscaner
- No. 46. Ist ruinirt, das Holz gesch. f. 12
- No. 47. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 3 Zimmer 2 Kuchl, und guettes Tach, gesch. f. 40
- No. 48. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 1 Zimmer, 1 Kuchl, und guettes Tach, gesch. f. 35
- No. 49. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 2 Cämmeren, und guettes Tach, gesch. f. 30
- No. 50. Ist ruinirt, das Holz gesch. f. 15
- No. 51. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 2 Cammer, in anderten 2 Zimmer, 1 Kuchl, guettes Tach, gesch. f. 70
Jurk Orgelmacher, 90 f. dar. 1 f.
- No. 52. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, guettes Tach, gesch. f. 40
- No. 53. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, und guettes Tach, gesch. f. 40
Sterzing Hauptmann Zigeiner 60 f. dar. 3. f. 30 Kr.
- No. 54. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, und ein guettes Tach, gesch. f. 15
- No. 55. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, und ein guettes Tach, gesch. f. 15
- No. 56. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, und guettes Tach, gesch. f. 40
- No. 57. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, und guettes Tach, gesch. f. 40
Sterzing Wachtmann Zigeiner 60 f. dar. 3 f. 30.
- No. 58. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, unndt guettes Tach, gesch. f. 30
- No. 59. Hat ein Stockh, 2 Stallungen, 2 Zimmer, 2 Kuchl, und guettes Tach, gesch. f. 65
Pauer Tischler 80 f. dar. 3 f.
- No. 60. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, und guettes Tach, gesch. f. 70
- No. 61. Hat zwey Stöckh, im ersten 2 Stallungen, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, im anderten 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, auf dessen andrer Seithen 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, und guettes Tach, zusamben gesch. f. 250
Hanns Feldhauptmann
- No. 62. Ist ruinirt, das Holz gesch. f. 3
- No. 63. Hat ein Stockh, 1 Zimmer, 1 Kuchl, erhöbliches Tach, gesch. f. 8
- No. 64. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, und guettes Tach, gesch. f. 12
- No. 65. Hat ein Stockh, 2 Zimmer, 1 Kuchl, erhöbliches Tach, gesch. f. 6
- No. 66. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, guettes Tach, gesch. f. 25
Felner Zieglmacher 30 f. dar. 3 f. 30 kr.
- No. 67. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, guettes Tach, gesch. f. 24
- No. 68. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, unndt erhöbliches Tach, gesch. f. 25
- No. 69. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, unndt erhöbliches Tach, gesch. f. 20
- No. 70. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 2 Cammer, und guettes Tach, gesch. f. 70
- No. 71. So in fünf Häuser besteht, occupiren die Herrn Patres Jesuiter, ist alles, ausser einem Hauss wohl bey Baw Patres Jesuiten mit 5 Häusern.
- No. 72. Hat ein Stockh, 2 Stallungen, 2 Zimmer, 2 Kuchl, 2 Cammer, und guettes Tach, gesch. f. 70
Holdt Bordh 100 f. dar. 5 f.
- No. 73. Hat ein Stockh, 2 Stallungen, 1 Zimmer, 1 Kuchl, oben 1 Cammer, undt guettes Tach, gesch. f. 68
Wurmhauss, pro 30 f. dar. 1 f. 45 Kr.
- No. 74. Hat zwey Stöckh, im ersten 2 Stallungen, 3 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 2 Zimmer, 1 Kuchl, und guettes Tach, gesch. f. 100
(Johann Prumer Pixenmeister — kihúzva)
Pauliner oder Wurmhaus
- No. 75. Hat zwey (Stöckh), im ersten 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, im anderten 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer und guettes Tach, gesch. f. 80
Johann Lenz Pixenmeister pro 40 f. dar 1 f.
- No. 76. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, unndt erhöbliches Tach, gesch. f. 67
- No. 77. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, unndt guettes Tach, gesch. f. 15
- No. 78. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, unndt erhöbliches Tach, gesch. f. 15
- No. 79. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, 2 Zimmer, 2 Kuchl, im anderten 2 Zimmer, 1 Kuchl, und guettes Tach, gesch. f. 50
- No. 80. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 1 Zimmer, 1 Kuchl und erhöbliches Tach, gesch. f. 50
- No. 81. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 1 Zimmer, 1 Kuchl, und guettes Tach, gesch. f. 40
- No. 82. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, oben 1 Cammer, unndt guettes Tach, gesch. f. 60
- No. 83. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, unndt guettes Tach, gesch. f. 40
- No. 84. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, unndt guettes Tach, gesch. f. 50
- No. 85. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, oben 1 Cammer, unndt guettes Tach, gesch. f. 95
- No. 86. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, unndt guettes Tach, gesch. f. 20
- No. 87. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, unndt guettes Tach, gesch. f. 25
- No. 88. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 1 Zimmer, 2 Cammer und guettes Tach, gesch. f. 45
- No. 89. Hat zwey Stöckh, im ersten 2 Stallungen, dabey 1 Cammer, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, im anderten 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, und guettes Tach, gesch. f. 120
- No. 90. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, mit guettes Tach, gesch. f. 40
- No. 91. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, unndt guettes Tach, gesch. f. 30
- No. 92. Hat ein Stockh, 2 Stallungen, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, unndt guettes Tach, gesch. f. 40
- No. 93. Hat zwey Stöckh, im ersten 2 Stallungen, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, im anderten 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, und guettes Tach, gesch. f. 130
Kniendl Schlosser 170 f. dar. 5 f.
- No. 94. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, im anderten 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, und guettes Tach, gesch. f. 100

- No. 95. Hat ein Stockh, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, undt ruinirtes Tach, gesch. f. 20
- No. 96. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 2 Zimmer, 1 Kuchl, und guettes Tach, gesch. f. 30
- No. 97. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 2 Zimmer, 1 Kuchl, und guettes Tach, gesch. f. 110
- No. 98. Hat zwey Stöckh, im ersten 2 Stallungen, 1 Zimmer, 1 Kuchl, in anderten 1 Zimmer, 1 Kuchl, und erhöbliches Tach, gesch. f. 80
- No. 99. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 2 Kuchl, und ruinirtes Tach, gesch. f. 25
- No. 100. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 4 Zimmer, 2 Kuchl, guettes Tach, gesch. f. 100
- No. 101. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 2 Cammer, und guettes Tach, gesch. f. 90
- No. 102. Hat ein Stockh, 3 Läden, 2 Zimmer, 1 Kuchl unndt ruinirtes Tach, gesch. f. 50
Joannes Scheiher pro 70 f. dar. 3. f.
- No. 96/a. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, und ruinirtes Tach, gesch. f. 6
- No. 97/a. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, und erhöbliches Tach, gesch. f. 3
- No. 98/a. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallungen, 1 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 1 Zimmer, 1 Kuchl sambt dem Tach, alles ruinirt gesch. f. 6
- No. 99/a. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 2 Cammer so alles sambt dem Tach, sehr ruinirt gesch. f. 4
Langer Tischler 16 f. dar. 3 f.
- No. 100/a. zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, 4 Zimmer, 2 Kuchl, im anderten 3 Zimmer, 1 Kuchl, und guettes Tach, gesch. f. 60
Herr Dichtel Proviant 16 f. dar 3 f.
- No. 101/a. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 2 Kuchl und erhöbliches Tach, gesch. f. 3
- No. 102/a. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 2 Kuchl und guettes Tach, gesch. f. 10
Adam Canisay gewester Türckh gratis
- No. 103. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl und guettes Tach, gesch. f. 15
Canisay János gewester Türckh umbsonst
- No. 104. Hat ein Stockh, 2 Stallungen, 3 Zimmer, 1 Kuchl und guettes Tach, gesch. f. 12
Gruysenbacher Bruder 24 f. dar. 1 f.
- No. 105. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl und ruinirtes Tach, gesch. f. 5
(Georgius Grabant, 12 f. dar. 30 Kr. — kihúzáva.)
- No. 106. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl und guettes Tach. f. 9
Georgius Grabant 12 f. dar. 30 Kr.
- No. 107. Hat ein Stockh, 4 Zimmer, 2 Kuchl undt guettes Tach, gesch. f. 9
Valentin Seimbach 18 f. dar. 5 f.
- No. 108. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer, in anderten 1 Cammer und erhöbliches Tach, gesch. f. 12
- No. 109. Ist ruinirt das Holz gesch. f. 2
- No. 110. Hat ein Stockh. 1 Zimmer, 1 Kuchl undt ganz ruinirtes Tach, gesch. f. 2
- No. 111. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 4 Zimmer, 2 Kuchl oben, 2 Cammer und erhöbliches Tach, gesch. f. 8
- No. 112. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, oben 1 Cammer und guettes Tach, gesch. f. 8
- No. 113. Ist ruinirt das Holz gesch. f. 3
Karloczi Sartor 12 f. dar. 15 Kr.
- No. 114. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer und erhöbliches Tach, gesch. f. 5
- No. 115. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 1 Zimmer, 1 Cammer undt guettes Tach, gesch. f. 60
- No. 116. Ist ruinirt das Holz gesch. f. 2
- No. 117. Hat ein Stockh, 1 Zimmer, 1 Kuchl undt ganz ruinirtes Tach, gesch. f. 2
Czihaja Joannes 16 f. dar. 15 Kr.
- No. 118. Hat zwey Stöckh, im ersten 2 Stallungen, 2 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 2 Zimmer, 1 Cammer undt erhöbliches Tach, deme ein öedes Haus zuegethan gesch. f. 15
Emericus Nillas 30 f. dar. 10 f.
- No. 119. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl undt erhöbliches Tach, gesch. f. 3
- No. 120. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl und anderten 1 Zimmer, 1 Kuchl und erhöbliches Tach, gesch. f. 8
Scherni Tischler 20 f. dar. 5 f.
- No. 121. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl und guettes Tach, gesch. f. 4
Scherni Tischler das andere Haus pro 10 f. dar. 2 f.
- No. 122. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl oben 1 Cammer und guettes Tach, gesch. f. 4
- No. 123. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl nud guettes Tach, gesch. f. 3
Martin Batkoni 5 f. dar. 15 Kr.
- No. 124. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl undt guettes Tach, gesch. f. 5
Wunschheimb Schmidt 30 f. dar. 1 f.
- No. 125. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl und erhöbliches Tach, gesch. f. 2
idem ut 124.
- No. 126. Hat zwey Stöckh, im (ersten — tollban maradt) 2 Stallungen, 2 Zimmer, 1 Kuchl im anderten, 3 Zimmer, 1 Kuchl guettes Tach undt ein Hoff gesch. f. 30
Herr Graf Batthyani
- No. 127. Ist ruinirt das Holz gesch. f. 2
- No. 128. Ist des gleichen ruinirt gesch, das Holz. f. 2
Georgius Schard 8 f. dar. 2 f.
- No. 129. Ist auch ruinirt das Holz gesch. f. 3
Stephan Fleischhackher 10 f. dar. 1 f.
- No. 130. Ist ruinirt das Holz gesch. f. 3
Herr Administrator Nagy 3 f. völlig zahlt
- No. 131. Ist auch sehr ruinirt das Holz gesch. f. 3
- No. 132. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl und guettes Tach, gesch. f. 5
Joannes Barbil 10 f. dar. 30 Kr.
- No. 133. Hat ein Stockh, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Kauffmanns Läden und erhöbliches Tach, gesch. f. 25
- No. 134. Ist ruinirt das Holz gesch. f. 3
Joannes Borsfay 6 f. dar. 15 Kr.
- No. 135. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 3 Zimmer, 2 Kuchl und guettes Tach, gesch. f. 8
Stephanus Miczkay 16 f. dar. 15 Kr.
- No. 136. Ist ruinirt das Holz f. 2
- No. 137. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Stallung, im anderten 1 Cammer und erhöbliches Tach, gesch. f. 10
Zackarias Weigerd 30 f. dar. 6 f.
- No. 138. Hat ein Stockh, 1 Zimmer, 1 Kuchl und erhöbliches Tach, gesch. f. 2
- No. 139. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl undt erhöbliches Tach gesch. f. 2
- No. 140. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl undt erhöbliches Tach, gesch. f. 3

- No. 141. Hat ein Stockh, 1 Zimmer, 1 Kuchl und erhöhliches Tach, gesch. f. 3
Matthias Horvat 9 f. dar. 15 Kr.
- No. 142. Ist ruinirt das Holz gesch. f. 2
Paulus Horvat 9 f. dar. 15 Kr.
- No. 143. Hat zwey Stöckh, im ersten 1 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten, 1 Zimmer, 1 Kuchl undt guettes Tach gesch. f. 10
Matkovicz Fleischhackher 15 f. dar. 2 f.
- No. 144. Hat ein Stockh, 2 Stallungen, 4 Zimmer, 2 Kuchl, 1 Zimmer und guettes Tach, gesch. f. 20
Franciasch Veit 50 f. dar. 1 f. 30 Kr.
- No. 145. Hat ein Stockh, 2 Stallungen, 4 Zimmer, 1 Kuchl, 2 Cammer und erhöhliches Tach, gesch. f. 15
(Georgius Faicz 50 f. dar. 1 f. — kihúzva)
- No. 146. Hat ein Stockh, 2 Stallungen, 2 Zimmer, 1 Kuchl und ruinirtes Tach, gesch. f. 10
Franciasch Veit 30 f. dar. 5 f.
- No. 147. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl und erhöhliches Tach (geschätzt — tollban maradt). f. 3
(Andreas Tollar — kihúzva)
Nicolaus Segesti 9 f. dar. 30 Kr.
- No. 148. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl und erhöhliches Tach, gesch. f. 3
- No. 149. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl undt guettes Tach, gesch. f. 3
Andreas Tollar 7 f. dar. 15 Kr.
- No. 150. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 4 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer undt guettes Tach gesch. f. 10
- No. 151. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl und ruinirtes Tach, gesch. f. 3
- No. 152. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl und guettes Tach, gesch. f. 6
- No. 153. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer undt erhöhliches Tach, gesch. f. 5
Matthaeus Tott 18 f. dar. 15 Kr.
- No. 154. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer und erhöhliches Tach, gesch. f. 5
- No. 155. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl und guettes Tach, gesch. f. 6
- No. 156. Hat ein Stockh, 2 Stallungen, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer und guettes Tach, gesch. f. 12
Georgius Posaffziz 18 f. dar. 15 Kr.
- No. 157. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer und guettes Tach gesch. f. 12
Thomas Tersey 18 f. dar. 15 Kr.
- No. 158. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl undt guettes Tach, gesch. f. 4
Stephanus Gilizky peo 9 f. dar. 14 Kr.
- No. 159. Hat ein Stockh, 2 Stallungen, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 2 Cämmer und guettes Tach gesch. f. 15
Batkay János 25 f. dar. 30 Kr.
- No. 160. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 2 Cämmer und erhöhliches Tach, gesch. f. 6
- No. 161. Hat ein Stockh, 1 Zimmer, 1 Kuchl und erhöhliches Tach gesch. f. 3
Joannes Kun 9 f. dar. 15 Kr.
- No. 162. Ist ruinirt das Holz gesch. f. 2
- No. 163. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl undt guettes Tach gesch. f. 3
- No. 164. Hat ein Stockh, 1 Zimmer, 1 Kuchl So alles sambt dem Tach bawfähig und ruinirt gesch. f. 2
- No. 165. aHt ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl und erhöhliches Tach gesch. f. 5
István Schöz Kirschner gewester Türckh
- No. 166. Hat ein Stockh, 2 Zimmer, 1 Kuchl und guettes Tach, gesch. f. 4
- No. 167. Hat ein Stockh, 2 Zimmer, 1 Kuchl und erhöhliches Tach, gesch. f. 4
- No. 168. Hat ein Stockh, 2 Stallungen, 4 Zimmer, 2 Kuchl, 1 Cammer undt guettes Tach, gesch. f. 60
Proviant Haus
- No. 169. Hat ein Stockh, 2 Stallungen, 2 Zimmer, 1 Kuchl und guettes Tach gesch. f. 6
Paul Pezel 15 f. dar. 1 f.
- No. 170. Hat ein Stockh, 2 Stallungen, 2 Zimmer, 1 Kuchl und erhöhliches Tach gesch. f. 12
Valay Miklós 16 f. der. 30 Kr.
- No. 171. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl undt guettes Tach, gesch. f. 4
- No. 172. Hat zwey Stöckh, im ersten, 1 Stallung, 1 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 1 Zimmer, 1 Kuchl und guettes Tach, gesch. f. 10
- No. 173. Hat zwey Stöckh, im ersten 2 Stallungen, 2 Zimmer, 1 Kuchl, im anderten 1 Cammer und guettes Tach, gesch. f. 15
Petrus Nagy 10 f. dar. 2 f.
- No. 174. Hat ein Stockh, 1 Stallung, 2 Zimmer, 1 Kuchl, 1 Cammer und erhöhliches Tach, gesch. f. 5
Paulus getauffter Türckh
- No. 175. Hat ein Stockh 1 Stallung 2 Zimmer 1 Kuchl und guettes Tach gesch. f. 5
Reczay vidua 5 f. dar. 15 Kr.
- No. 176. Hat ein Stockh 2 Stallungen 2 Zimmer 1 Kuchl und guettes Tach gesch. f. 6
Georgius Seöl 12 f. dar. 1 f.
- No. 177. Hat ein Stockh 1 Stallung 1 Zimmer 1 Kuchl 1 Cammer und ruinirtes Tach gesch. f. 3
Ritter Brüder 12 f. dar. 2 f.
- No. 178. Hat ein Stockh 1 Stallung 2 Zimmer 1 Kuchl 2 Cammer und ruinirtes Tach (geschätzt — tollban maradt) f. 3
Thoma Haiden Wagner 15 f. dar 1 f.
- No. 179. Hat ein Stockh 1 Stallung 2 Zimmer 1 Kuchl undt erhöhliches Tach gesch. f. 3
Dürr. Wagner 12 f. dar. 1 f.
- No. 180. Hat ein Stockh 1 Stallung 2 Zimmer 1 Kuchl 2 Cammer 1 Läden und guettes Tach gesch. f. 30
Mayr Koch bey Herrn Baron Miglio 15 f. dar. 3 f.